

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ TEISĖS
PAŽEIDIMŲ KODEKSO 302¹ STRAIPSNIO, LIETUVOS RESPUBLIKOS
BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 106 STRAIPSNIO ATITIKTIES
LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI**

2021 m. kovo 19 d. Nr. KT45-A-N3/2021

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Giedrės Lastauskienės, Algio Norkūno, Daivos Petrylaitės, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Vaivai Matuizaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2021 m. kovo 12 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 10-A/2020 pagal pareiškėjo [duomenys neskelbiami] prašymą Nr. 1A-54/2020 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsniui, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštaravo Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 302¹ straipsnis (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad asmuo, dėl kurio priimtas teismo sprendimas nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nesant pažeidimo įvykio ar sudėties, turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Prašymo aplinkybės ir pareiškėjo argumentai

1. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. lapkričio 7 d. nutarimu pareiškėjui nutraukta

administracinio teisės pažeidimo byla nenustačius pažeidimo įvykio ir sudėties. Šiuo nutarimu Vilniaus miesto apylinkės teismas taip pat paliko nenagrinėtą pareiškėjo prašymą atlyginti jo patirtas išlaidas advokato pagalbai ir išlaidas dėl ekspertizės atlikimo, konstatavęs, kad Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse (toliau – ir ATPK) nebuvo nustatyta galimybė administracinėn atsakomybėn traukiamam asmeniui atlyginti (priteisti) turėtas išlaidas, kurias jis patyrė dėl administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2017 m. spalio 24 d. sprendimu pareiškėjo skundą dėl turtinės (advokato ir ekspertizės išlaidų) ir neturtinės žalos, patirtos dėl administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo, atlyginimo atmetė, nenustatęs Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato policijos pareigūnų neteisėtų veiksmų surašant administracinio teisės pažeidimo protokolą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas galutine ir neskundžiama 2019 m. spalio 29 d. nutartimi paliko galioti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2017 m. spalio 24 d. sprendimą.

2. Pareiškėjas kreipėsi į Konstitucinį Teismą prašydamas ištirti, ar ATPK įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį asmuo, kuriam nutraukta administracinio teisės pažeidimo byla nesant administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, negalėjo gauti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, neprieštaravo Konstitucijai.

3. Pareiškėjo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

3.1. Pareiškėjo teigimu, net ir tuomet, kai nenustatoma asmens, patraukto administracinėn atsakomybėn, kaltė ir administracinio teisės pažeidimo byla yra nutraukiama nesant administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, jis patiria nuostolių, kurie gali būti didesni nei paskirtoji administracinė nuobauda, kurią jis ginčija teisme, ir kurie neatlyginami, jei neįrodomi neteisėti valstybės pareigūnų veiksmai. Pasak pareiškėjo, žinant, kad patirtos bylinėjimosi išlaidos nebus atlyginamos net ir nenustačius administracinėn atsakomybėn patraukto asmens kaltės, asmeniui, neturinčiam pakankamai lėšų samdytis advokatą ar apskaičiavusiam, kad administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimas kainuos daugiau nei paskirtoji nuobauda, yra ribojama teisė į veiksmingą teisminę gynybą, įtvirtinta Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, taip pat teisė turėti advokatą, įtvirtinta Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalyje, pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas.

3.2. Kaip teigia pareiškėjas, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 30 straipsnio 2 dalį, būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas, neatsiejamas nuo konstitucinio teisingumo principo, pagal kurį įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Pasak pareiškėjo, pagal Konstituciją negali būti išimčių, dėl kurių asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala nebūtų atlyginama. Tačiau pagal ginčijamą teisinį reguliavimą asmeniui, įrodžiusiam savo nekaltumą administracinio teisės

pažeidimo byloje, patirti nuostoliai nebūdavo atlyginami, jei nenustatomi neteisėti valstybės pareigūnų veiksmai.

II

Suinteresuoto asmens atstovų argumentai

4. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Lietuvos Respublikos Seimo atstovų Seimo nario Stasio Šedbaro, Seimo kanceliarijos Teisės departamento Viešosios teisės skyriaus vyriausiojo specialisto Simono Mikšio ir šio departamento Privatinės teisės skyriaus vyresniojo patarėjo Dainiaus Zebleckio rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ATPK 302¹ straipsnis (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijai.

Suinteresuoto asmens atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

4.1. Suinteresuoto asmens atstovai nurodo, kad administracinių teismų praktikoje dėl neteisėtų valstybės pareigūnų veiksmų susidariusios bylinėjimosi išlaidos, patirtos nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylą, atlyginamos pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.271 straipsnį. Taip užtikrinamas konstitucinio imperatyvo, kad neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimas – vienas pagrindinių pažeistų teisių ir laisvių gynimo būdų, įgyvendinimas. Taigi vien tai, kad bylinėjimosi išlaidų atlyginimas dėl valstybės pareigūnų neteisėtų veiksmų nebuvo eksplicitiškai reglamentuojamas ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija), savaime nereiškia, kad toks teisinis reguliavimas prieštaravo Konstitucijai.

Nenustačius neteisėtų valstybės pareigūnų veiksmų, bylinėjimosi išlaidos administracinių teisės pažeidimų bylose asmenims, dėl kurių priimtas teismo sprendimas nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą, pagal CK 6.246 straipsnį, kaip teisėtais pareigūnų veiksmais padaryta žala, būtų atlyginamos tik tais atvejais, jei tai būtų nustatyta įstatyme. Toks teisėtais pareigūnų veiksmais padarytos žalos atlyginimas ginčijamame ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) nebuvo numatytas.

4.2. Suinteresuoto asmens atstovų teigimu, teisiniu reguliavimu, pagal kurį asmeniui būtų atlyginamos bylinėjimosi išlaidos administracinių teisės pažeidimų bylose net ir nenustačius jokių neteisėtų valstybės pareigūnų veiksmų, valstybei būtų buvusi užkrauta reikšminga finansinė našta ir dėl to neproporcingai apribota galimybė įgyvendinti konstitucinę pareigą efektyviai išaiškinti administracinius teisės pažeidimus, nustatyti kaltus asmenis ir patraukti juos administracinę atsakomybę. Suinteresuoto asmens atstovų nuomone, visos visuomenės saugumo užtikrinimo tikslas yra daug svarbesnis, negu atskirų asmenų interesas gauti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą administracinių teisės pažeidimų bylose. Kadangi, pasak suinteresuoto asmens atstovų, iš Konstitucijos kyla imperatyvas atlyginti neteisėtais valstybės pareigūnų veiksmais padarytą žalą,

įstatymų leidėjas turi nuožiūros laisvę rinktis, kaip turėtų būti sprendžiamas administracinė atsakomybėn patraukto asmens bylinėjimosi išlaidų atlyginimo nenustačius neteisėtų valstybės pareigūnų veiksmų klausimas, t. y. ar tokios išlaidos apskritai turėtų būti atlyginamos, ir jei turėtų, tai kiek.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

5. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Konstitucijai neprieštaravo ATPK 302¹ straipsnis (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad asmuo, dėl kurio priimtas teismo sprendimas nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nesant pažeidimo įvykio ar sudėties, turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

6. ATPK 302¹ straipsnyje „Nutarimo panaikinimo nutraukiant administracinio teisės pažeidimo bylą pasekmės“ (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Jeigu teismas panaikino organo (pareigūno) nutarimą administracinio teisės pažeidimo byloje ir šią bylą nutraukė, grąžinamos išieškotos pinigų sumos, atlygintinai paimti ir konfiskuoti daiktai, panaikinami kiti apribojimai, susiję su anksčiau priimtu nutarimu. Kai grąžinti daikto negalima, atlyginama jo vertė.“

Neteisėtu administracinio arešto paskyrimu piliečiui padaryti nuostoliai atlyginami įstatymų nustatyta tvarka.“

6.1. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad pagal ATPK 250 straipsnį „Aplinkybės, darančios administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną negalimą“ (su 1992 m. gegužės 26 d. pakeitimu) administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną negalėjo būti pradėta, o pradėtoji turėjo būti nutraukta, kai *inter alia* nebuvo nustatyta administracinio teisės pažeidimo įvykio ir sudėties (1 punktas).

6.2. Taigi ginčijamame ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) buvo nustatytas baigtinis klausimų, kurie turėjo būti išspręsti teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą, *inter alia* pagal ATPK 250 straipsnio (su 1992 m. gegužės 26 d. pakeitimu) 1 punktą nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ir sudėties, sąrašas: pagal ATPK 302¹ straipsnio (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) 1 dalį asmeniui, kuriam nutraukta administracinio teisės pažeidimo byla, grąžinamos išieškotos pinigų sumos, atlygintinai paimti ir konfiskuoti daiktai arba atlyginama konfiskuoto daikto vertė, kai daikto grąžinti negalima, panaikinami kiti su teismo panaikintu nutarimu susiję apribojimai; šio straipsnio 2 dalyje reguliuojamas nuostolių, patirtų dėl neteisėto administracinio arešto paskyrimo, atlyginimas.

Pareiškėjo ginčijamu aspektu pažymėtina, jog ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) nebuvo nustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą, *inter alia* nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, atlyginamos asmens patirtos bylos nagrinėjimo teisme išlaidos, *inter alia* išlaidos advokatui.

6.3. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu paminėtina, kad administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną buvo reglamentuojama ATPK 4 skyriuje, apėmusiame *inter alia* administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimą (21 skirsnis), nutarimų administracinio teisės pažeidimo byloje rūšis, jų turinį (22 skirsnis), pareigūnų priimtų nutarimų apskundimą pirmosios instancijos teismui (23 skirsnis) ir apeliacinės instancijos teismui (23¹ skirsnis), administracinių teisės pažeidimų bylų atnaujinimą (23² skirsnis), tačiau nei šiame, nei kituose ATPK skyriuose (jų nuostatose) nebuvo nustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą, *inter alia* nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, asmeniui, kuriam nutraukta administracinio teisės pažeidimo byla, atlyginamos jo patirtos bylos nagrinėjimo teisme išlaidos, *inter alia* išlaidos advokatui.

6.4. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu paminėtina ir tai, kad Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, formuojančio vienodą administracinių teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus, sprendimuose ir nutartyse pažymėta, jog ATPK nebuvo įtvirtinta nuostatų, kuriomis vadovaujantis galėjo būti atlyginamos administracinio teisės pažeidimo bylos šalių patirtos bylinėjimosi išlaidos (*inter alia* 2020 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-3145-575/2020). Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje konstatuota ir tai, kad atstovavimo išlaidų atlyginimas administracinio teisės pažeidimo byloje asmeniui, patrauktam administracinėn atsakomybėn, nėra nustatytas, nors jis turi teisę naudotis advokato teisine pagalba (2018 m. sausio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-5215-261/2017).

7. Seimas 2015 m. birželio 25 d. priėmė Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymą, kuriuo patvirtino Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą (toliau – ANK), įsigaliojusį 2017 m. sausio 1 d. Pagal šio įstatymo 7 straipsnį įsigaliojus ANK, ATPK su visais pakeitimais ir papildymais neteko galios.

7.1. Pareiškėjo ginčijamam teisiniam reguliavimui analogiškas teisinis reguliavimas įtvirtintas ANK 643 straipsnyje „Nutarimo panaikinimo nutraukiant administracinio nusižengimo bylą padariniai“, kuriame nustatyta: „Jeigu teismas ar pati institucija <...> panaikino institucijos nutarimą administracinio nusižengimo byloje ir šią bylą nutraukė, gražinamos išieškotos pinigų sumos, atlygintinai paimti ir konfiskuoti daiktai, panaikinami kiti apribojimai, susiję su pirmiau priimtu nutarimu. Kai gražinti daiktų negalima, atlyginama jų vertė.“

7.2. Šiame kontekste paminėtina, kad pagal ANK 591 straipsnį „Aplinkybės, dėl kurių administracinių nusižengimų teiseną negalima“ administracinių nusižengimų teiseną negali būti pradėta, o pradėtoji turi būti nutraukta, kai *inter alia* padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių (1 punktas).

7.3. Palyginus ANK 643 straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytoju ATPK 302¹ straipsnio (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) 1 dalyje, konstatuotina, kad pareiškėjo ginčijamu aspektu jis iš esmės nepakito: pagal ANK 643 straipsnį teismui nusprendus nutraukti administracinio nusižengimo bylą, *inter alia* pagal ANK 591 straipsnio 1 punktą nenustačius administracinio nusižengimo požymių, asmeniui, kuriam nutraukta administracinio nusižengimo byla, gražinamos išieškotos pinigų sumos, atlygintinai paimti ir konfiskuoti daiktai arba atlyginama konfiskuoto daikto vertė, kai daikto gražinti negalima, panaikinami kiti su teismo panaikintu nutarimu susiję apribojimai; taigi ANK 643 straipsnyje nenustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio nusižengimo bylą, *inter alia* nenustačius administracinio nusižengimo požymių, atlyginamos asmens patirtos bylos nagrinėjimo teisme išlaidos, *inter alia* išlaidos advokatui.

7.4. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste aktualus ANK 666 straipsnis „Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimas“, kuriame nustatyta: „Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidoms atlyginti *mutatis mutandis* taikomos Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos.“

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali aspektu pažymėtina, kad pagal ANK 666 straipsnį asmens, kuriam nutraukta administracinio nusižengimo byla, *inter alia* nenustačius administracinio nusižengimo požymių, patirtos administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimo teisme išlaidos, *inter alia* išlaidos advokatui, atlyginamos *mutatis mutandis* taikant atitinkamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) nuostatas.

7.5. Paminėtina ir tai, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje yra pažymėjęs, jog, įstatymų leidėjui priėmus ANK, teisės gauti išlaidų atlyginimą įgyvendinimo tvarka yra eksplicitiškai reglamentuota; įstatymų leidėjas yra pareiškęs savo valią dėl to, kam, kokiais pagrindais ir tvarka privalo būti atlyginamos administracinio nusižengimo procese patirtos teismo išlaidos; tais atvejais, kai asmuo patiria išlaidų teisinėms paslaugoms siekdamas įstatymų nustatyta tvarka apginti savo pažeistas teises ar laisves, jų kompensavimo privalo būti siekiama vadovaujantis teismo procesą reglamentuojančiomis specialiomis normomis, kurios įtvirtina teismo išlaidų atlyginimo taisykles (2020 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-3145-575/2020).

8. Pažymėtina, kad BPK nuostatos dėl bylos nagrinėjimo teisme metu patirtų išlaidų atlyginimo, į kurias daroma nuoroda ANK 666 straipsnyje, reguliuojančiame administracinių

nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimą, įtvirtintos BPK VIII skyriuje „Proceso išlaidos ir jų atlyginimas“ (103–106 straipsniuose).

8.1. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali aspektu paminėtina, kad pagal BPK 3 straipsnio „Aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas“ (2017 m. lapkričio 28 d. redakcija) 1 dalį baudžiamasis procesas negali būti pradamas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jeigu *inter alia* nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (1 punktas), o pagal šio straipsnio 2 dalį, jei tokia aplinkybė paaiškėja bylos nagrinėjimo teisme metu, teismas baigia nagrinėti bylą ir priima išteisinamąjį nuosprendį. Paminėtina, kad pagal BPK 303 straipsnio 5 dalį (2007 m. birželio 28 d. redakcija) teismas priima išteisinamąjį nuosprendį, jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (1 punktas).

Vadinasi, pagal ANK 666 straipsnį sprendžiant administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo klausimą, teismui nusprendus nutraukti administracinio nusižengimo bylą, *inter alia* pagal ANK 591 straipsnio 1 punktą nenustačius administracinio nusižengimo požymių, *mutatis mutandis* taikomos BPK nuostatos, reguliuojančios proceso išlaidų atlyginimą, kai teismas priima išteisinamąjį nuosprendį, jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

8.2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad BPK 105 straipsnyje „Proceso išlaidų išieškojimas“ *inter alia* reguliuojamas teismo proceso išlaidų atlyginimas teismui priimant atitinkamus procesinius sprendimus baudžiamojoje byloje.

Šio straipsnio 5 dalyje *inter alia* nustatyta: „Kai procesas nutraukiamas ar kaltinamasis išteisinamas <...> proceso išlaidos apmokamos iš valstybės lėšų teisės aktų nustatyta tvarka.“

Taigi pagal BPK 105 straipsnio 5 dalį teismui priėmus sprendimą *inter alia* išteisinti asmenį, patrauktą baudžiamojon atsakomybėn, proceso išlaidos, patirtos bylos nagrinėjimo teisme metu, teisės aktų nustatyta tvarka yra apmokamos iš valstybės lėšų.

8.3. Paminėtina, kad pagal BPK 103 straipsnį „Proceso išlaidos“ (su 2005 m. sausio 20 d. pakeitimu) proceso išlaidas sudaro: liudytojams, nukentėjusiesiems, ekspertams, specialistams ir vertėjams išmokami pinigai, skirti jų kelionės į iškviетimo vietą ir gyvenimo joje išlaidoms atlyginti (1 punktas); liudytojams ir nukentėjusiesiems išmokami pinigai, skirti atlyginti už jų atitraukimą nuo įprastinio darbo (2 punktas); ekspertams, specialistams, vertėjams išmokami pinigai, skirti atlyginti už jų darbą, išskyrus tuos atvejus, kai jie šias pareigas atlieka kaip tarnybinių užduočių (3 punktas); daiktų laikymo ar persiuntimo išlaidos (5 punktas); kitos išlaidos, kurias ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, teisėjas ar teismas pripažįsta proceso išlaidomis (6 punktas).

Taigi BPK 103 straipsnyje (su 2005 m. sausio 20 d. pakeitimu) nėra *expressis verbis* nustatyta, kad proceso išlaidoms yra priskiriamos bylos nagrinėjimo teisme metu asmens patirtos išlaidos advokatui. Aiškinant BPK 103 straipsnyje (su 2005 m. sausio 20 d. pakeitimu) nustatytą

teisinį reguliavimą, pažymėtina, kad jame įtvirtintas proceso išlaidų sąrašas nėra baigtinis, šio straipsnio 6 punkte nustačius, kad proceso išlaidomis gali būti pripažintos ir kitos išlaidos, nei nurodytosios šio straipsnio 1–5 punktuose, jei jas proceso išlaidomis pripažįsta ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, teisėjas ar teismas.

8.4. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad BPK 106 straipsnyje „Advokato darbo apmokėjimas“ (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu) nustatyta:

„1. Kai įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam buvo paskirta valstybės garantuojama teisinė pagalba, advokatui apmokama įstatymo, reglamentuojančio valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą, nustatyta tvarka. Kitais atvejais advokatui moka įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis arba jų pavedimu ar sutikimu – kiti asmenys.

2. Pripažinęs kaltinamąjį kaltu, teismas, priimdamas nuosprendį, priima sprendimą iš kaltinamojo išieškoti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidas, susidariusias dėl būtino gynėjo dalyvavimo, atsižvelgdamas į kaltinamojo turtingumą, išskyrus šio Kodekso 51 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytus atvejus. Be to, teismas turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo patirtas išlaidas advokato, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti.“

Taigi BPK 106 straipsnyje yra nustatytas specialus teisinis reguliavimas, pagal kurį atlyginamos asmens turėtos išlaidos advokato paslaugoms:

– paskyrus valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, jos išlaidos atlyginamos tokios teisinės pagalbos teikimą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka (1 dalis (2016 m. gruodžio 20 d. redakcija)), o teismui pripažinus asmenį kaltu – išieškomos iš to asmens (2 dalis (2020 m. birželio 26 d. redakcija));

– tais atvejais, kai nėra skiriama valstybės garantuojama teisinė pagalba, advokatui moka pats įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis (1 dalis (2016 m. gruodžio 20 d. redakcija));

– asmenį pripažinus kaltu, iš jo teismo sprendimu gali būti išieškomos taip pat ir nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo patirtos išlaidos advokato paslaugoms apmokėti (2 dalis (2020 m. birželio 26 d. redakcija)).

8.4.1. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad BPK 106 straipsnyje (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu) nėra nustatyta, kad asmeniui atlyginamos jo turėtos išlaidos advokato paslaugoms tais atvejais, kai teismas priima išteisinamąjį nuosprendį, be kita ko, ir tais atvejais, kai nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

8.4.2. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, formuojančio vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus, jurisprudencijoje pažymėta, kad advokato darbo apmokėjimą

reguliuoja specialiosios normos (BPK 106 straipsnis), todėl baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose proceso išlaidomis pagal BPK 103 straipsnį nepripažintinas (2020 m. birželio 30 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-35-788/2020); sistemiškai aiškinant BPK nuostatas taip pat darytina išvada, kad BPK 106 straipsnio 1 dalies norma yra specialioji BPK 105 straipsnio 5 dalies normos atžvilgiu, todėl išteisintojo turėtų išlaidų, patirtų savo nuožiūra pasikviesto (pasirinkto) advokato paslaugoms, atlyginimas (apmokėjimas) iš valstybės lėšų nepriteistinas (*inter alia* 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308-648/2019, 2020 m. birželio 30 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-35-788/2020).

9. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu apibendrinant ANK 666 straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad pagal jį asmens, kuriam nutraukta administracinio nusižengimo byla nenustačius administracinio nusižengimo požymių, patirtos administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimo teisme išlaidos, *inter alia* išlaidos advokatui, atlyginamos *mutatis mutandis* taikant atitinkamas BPK nuostatas. Pažymėtina ir tai, kad BPK 106 straipsnyje (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu), kuriame yra nustatytas specialus teisinis reguliavimas, pagal kurį atlyginamos asmens turėtos išlaidos advokato paslaugoms, nėra nustatyta, kad, teismui priėmus išteisinamąjį nuosprendį, be kita ko, ir tais atvejais, kai nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, asmeniui atlyginamos jo turėtos išlaidos advokato paslaugoms.

10. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu paminėtina ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija bylinėjimosi išlaidų atlyginimo aspektu aiškinant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnyje įtvirtintą teisę kreiptis į teismą.

10.1. EŽTT 2020 m. vasario 18 d. sprendime byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą* (peticijų Nr. 73579/17 ir 14620/18) dėl advokato išlaidų atlyginimo administracinėje byloje priminė, kad Konvencija yra skirta veiksmingoms ir praktiškai naudojamoms, o ne teorinėms ar iliuzinėms teisėms užtikrinti; sprendime pažymėta, jog teismas nesutinka su tuo, kad galimybės inicijuoti teisminį procesą ir apskūsti paskirtas baudas turėjimas savaime atitinka visus Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus; kreipimosi į teismą tikslas yra ne tiesiog dalyvauti teismo procese, o pasiekti norimą rezultatą; kreiptis į teismą siekiant apginti savo teises yra beprasmiška, jei galiausiai atsiduriama blogesnėje padėtyje nei prieš bylinėjimąsi; *ex post facto* atsisakymas atlyginti bylinėjimosi išlaidas yra kliūtis teisei kreiptis į teismą (68 punktas). Šiame EŽTT sprendime konstatuota, kad atsisakymas atlyginti bylinėjimosi išlaidas, patirtas administraciniame procese, kuriame pasiekta, kad paskirtos baudos buvo panaikintos kaip nepagrįstos, nepriklausomai nuo šių bylinėjimosi išlaidų dydžio, pažeidžia teisę kreiptis į teismą, taigi ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį (74 punktas).

10.2. Minėtame sprendime EŽTT taip pat pažymėjo, kad su viešuoju interesu siejami finansiniai sumetimai kartais gali turėti įtakos valstybės politikai, kai yra siekiama sumažinti valstybės išlaidas, taigi bylinėjimosi išlaidų atlyginimas administracinėse bylose gali būti apribotas siekiant teisėto viešojo intereso (69 punktas) (2020 m. vasario 18 d. sprendimas byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, peticijų Nr. 73579/17 ir 14620/18).

II

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

11. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo, susijusio su proceso išlaidų atlyginimu, atitiktis Konstitucijos 30 straipsniui, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

12. Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.“

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas konstitucinis teisminės gynybos principas; demokratinėje valstybėje teismas yra pagrindinė institucinė žmogaus teisių ir laisvių garantija, konstitucinis teisminės gynybos principas yra universalus (*inter alia* 1996 m. balandžio 18 d., 2002 m. liepos 2 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra suformavęs plačią oficialiąją konstitucinę teisės kreiptis į teismą doktriną, atskleidęs konstitucinius imperatyvus, kurių privalu paisyti teisės aktais reguliuojant atitinkamus santykius (2016 m. birželio 28 d. sprendimas).

12.1. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją asmuo, manantis, jog jo teisės ar laisvės yra pažeistos, turi teisę ginti savo teises ir laisves teisme (*inter alia* 2002 m. liepos 2 d., 2005 m. vasario 7 d. nutarimai); asmens teisės turi būti ginamos ne formaliai, o realiai ir veiksmingai (*inter alia* 2006 m. lapkričio 27 d., 2007 m. gegužės 15 d. nutarimai); asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama neatsižvelgiant į jo teisinį statusą (*inter alia* 2012 m. gruodžio 10 d., 2013 m. liepos 5 d. nutarimai); pažeistos asmenų teisės ir teisėti interesai teisme turi būti ginami nepaisant to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje, ar nėra (*inter alia* 2000 m. gegužės 8 d., 2010 m. gegužės 13 d., 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimai).

12.2. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs ir tai, kad asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą negali būti dirbtinai suvaržoma, taip pat negali būti nepagrįstai pasunkinamas jos įgyvendinimas, nes kiltų grėsmė vienai svarbiausių teisinės valstybės vertybių (*inter alia* 2011 m. birželio 9 d., 2019 m. kovo 1 d. nutarimai); negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme; priešingu atveju tektų konstatuoti šios konstitucinės teisės deklaratyvumą (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d. nutarimas, 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas); tokia teisinė situacija, kai

kuri nors asmens teisė ar laisvė negali būti ginama, taip pat ir teismine tvarka, nors pats asmuo mano, kad ši teisė ar laisvė yra pažeista, pagal Konstituciją yra neįmanoma, Konstitucija jos netoleruoja (*inter alia* 2008 m. sausio 21 d., 2010 m. gegužės 13 d., 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimai).

12.3. Konstitucinis Teismas, aiškindamas *inter alia* Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą asmens teisę kreiptis į teismą bylinėjimosi išlaidų atlyginimo kontekste, 2018 m. gruodžio 14 d. nutarime yra *inter alia* pažymėjęs, kad:

– Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ar laisvių gynimo suponuoja teisėtą lūkestį, kad teismas teisingai ir objektyviai išnagrinės jo bylą, priims motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, *inter alia* dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo; toks teisinis reguliavimas, pagal kurį sudaromos prielaidos teismui byloje priimti teisingą, motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, taip pat užtikrina veiksmingą asmens konstitucinės teisės į teisminę jo pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą įgyvendinimą;

– teisingas bylos šalių išlaidų paskirstymas priklauso *inter alia* nuo bylos šalių patirtų išlaidų pagrįstumo ir būtinumo, nuo to, kiek jų reikalavimai buvo patenkinti teismui išsprendus bylą, kitų reikšmingų aplinkybių.

12.4. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pažymėta, kad asmens teisių ir laisvių teismo gynimo garantija – tai procesinio pobūdžio garantija, esminis asmens teisių ir laisvių konstitucinio instituto elementas, būtina teisingumo įgyvendinimo sąlyga, neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas (*inter alia* 2013 m. liepos 5 d., 2015 m. liepos 9 d., 2019 m. kovo 1 d. nutarimai); asmens teisė kreiptis į teismą suponuoja ir jo teisę į tinkamą teisinį procesą, ji yra būtina teisingumo įgyvendinimo sąlyga (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2013 m. sausio 25 d. nutarimai).

13. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs ir tai, kad viena iš asmens teisės į teisminę gynybą veiksmingo įgyvendinimo sąlygų yra teisė turėti advokatą (*inter alia* 2015 m. liepos 9 d., 2019 m. kovo 1 d. nutarimai).

Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalyje nustatyta: „Asmeniui, kuris įtariamas padaręs nusikaltimą, ir kaltinamajam nuo jų sulaikymo arba pirmosios apklausos momento garantuojama teisė į gynybą, taip pat ir teisė turėti advokatą.“

13.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje konstatuota, kad asmens teisė į gynybą, taip pat ir teisė turėti advokatą negali būti paneigta ar suvaržyta jokiais pagrindais ir jokiais sąlygomis (*inter alia* 2009 m. birželio 8 d., 2013 m. lapkričio 15 d., 2017 m. kovo 15 d. nutarimai); teisė kreiptis į teismą ir iš Konstitucijos, *inter alia* jos 30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 6 dalies, nuostatų kylantis reikalavimas asmens teises ginti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai *inter alia* reiškia, kad įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas

advokato teikiamai teisinei pagalbai, kuria asmuo turi teisę naudotis gindamas savo pažeistas teises ir teisėtus interesus, *inter alia* kreipdamasis į teismą, būti veiksmingai (2011 m. birželio 9 d. nutarimas); advokatas, vykdydamas savarankišką profesinę veiklą ir teikdamas teisinę pagalbą asmeniui, kurio teisės ir teisėti interesai yra pažeisti, padeda įgyvendinti konstitucinę asmens teisę į teisminę gynybą (2011 m. birželio 9 d. nutarimas); teisė turėti advokatą yra viena pagrindinių žmogaus teisių, padedančių užtikrinti konstitucinių teisių ir laisvių apsaugą (1996 m. liepos 10 d., 2011 m. birželio 9 d. nutarimai).

13.2. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad iš Konstitucijoje įtvirtintos teisės į gynybą, taip pat teisės turėti advokatą kyla įstatymų leidėjo pareiga įstatymais sukonkretinti, kaip įgyvendinama ši asmens konstitucinė teisė; nustatydamas šį teisinį reguliavimą įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos; iš konstitucinės teisės į gynybą, taip pat teisės turėti advokatą kyla ir valstybės institucijų pareiga užtikrinti, kad galimybė įgyvendinti šias teises būtų reali (2001 m. vasario 12 d., 2011 m. birželio 9 d., 2019 m. kovo 1 d. nutarimai).

14. Pareiškėjas taip pat abejoja ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktimi Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai.

Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas.“

14.1. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalį, aiškinamą kartu su šio straipsnio 2 dalimi, žalos atlyginimo priteisimas yra vienas iš pažeistų teisių ar laisvių gynimo teisme būdų (2013 m. liepos 5 d. nutarimas); Konstitucijoje garantuojama asmens teisė į neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimą, įskaitant teisminį žalos išieškojimą (*inter alia* 2000 m. birželio 30 d., 2017 m. gegužės 19 d. nutarimai); iš Konstitucijos neišplaukia, kad įstatymais galima nustatyti kokias nors išimtis, pagal kurias asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala neatlyginama (2006 m. rugpjūčio 19 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai).

14.2. Bendrieji konstituciniai žalos atlyginimo nukentėjusiam asmeniui pagrindai kyla *inter alia* iš konstitucinių teisingumo, teisinės valstybės principų (*inter alia* 2010 m. vasario 3 d., 2010 m. lapkričio 29 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai); įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai (2010 m. vasario 3 d. nutarimas).

III

Administracinių teisės pažeidimų kodekso 302¹ straipsnio (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija), Baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnio (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu) atitikties Konstitucijai vertinimas

15. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama ATPK 302¹ straipsnio (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad asmuo, dėl kurio priimtas teismo

sprendimas nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nesant pažeidimo įvykio ar sudėties, turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, atitiktis Konstitucijos 30 straipsniui, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

16. Pareiškėjo teigimu, tokiu ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu, pagal kurį net ir tais atvejais, kai asmeniui nutraukiama administracinio teisės pažeidimo byla nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, nėra atlyginamos bylinėjimosi išlaidos, ribojama asmens teisė į veiksmingą teisminę gynybą, įtvirtinta Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, taip pat teisė turėti advokatą, įtvirtinta Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalyje. Pareiškėjas nurodo, kad bylinėjantis patirtos išlaidos gali būti didesnės nei skundžiama administracinė nuobauda, taigi asmens, *inter alia* neturinčio pakankamai lėšų samdytis advokatą ar apskaičiavusio, kad administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimas kainuos daugiau nei paskirtoji nuobauda, teisė kreiptis į teismą ginant savo pažeistas teises yra suvaržyta.

17. Sprendžiant, ar ATPK 302¹ straipsnis (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

- Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą negali būti dirbtinai suvaržoma, taip pat negali būti nepagrįstai pasunkinamas jos įgyvendinimas; asmens teisės turi būti ginamos ne formaliai, o realiai ir veiksmingai;

- teisė kreiptis į teismą ir iš Konstitucijos, *inter alia* jos 30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 6 dalies, nuostatų kylantis reikalavimas asmens teises ginti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai *inter alia* reiškia, kad asmuo, gindamas savo pažeistas teises ir teisėtus interesus, *inter alia* kreipdamasis į teismą, turi teisę naudotis veiksminga advokato teikiama teisine pagalba; iš konstitucinės teisės į gynybą, taip pat teisės turėti advokatą kyla ir valstybės institucijų pareiga užtikrinti, kad galimybė įgyvendinti šias teises būtų reali; asmens teisė į gynybą, taip pat ir teisė turėti advokatą negali būti paneigta ar suvaržyta jokiais pagrindais ir jokiais sąlygomis;

- Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ar laisvių gynimo suponuoja teisėtą lūkestį, kad teismas teisingai ir objektyviai išnagrinės jo bylą, priims motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, *inter alia* dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo; teisingas bylos šalių išlaidų paskirstymas priklauso *inter alia* nuo bylos šalių patirtų išlaidų pagrįstumo ir būtinumo, kitų reikšmingų aplinkybių;

- asmens teisių ir laisvių teismo gynimo garantija yra neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas; asmens teisė kreiptis į teismą suponuoja ir jo teisę į tinkamą teisinį procesą, ji yra būtina teisingumo įgyvendinimo sąlyga.

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina ir tai, kad iš Konstitucijos

30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 6 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo įstatymų leidėjui kyla pareiga nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį asmens teisė teisme ginti savo teises, *inter alia* naudojantis advokato teikiama teisine pagalba, būtų įgyvendinama realiai ir veiksmingai, be kita ko, numatyti atsižvelgiant į bylos aplinkybes būtinų ir pagrįstų išlaidų šiai teisei įgyvendinti atlyginimą asmeniui, kuriam nėra taikoma teisinė atsakomybė, nes nenustatyta, kad jis padarė teisės pažeidimą.

17.1. Kaip minėta, pareiškėjo ginčijamame ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) buvo nustatytas baigtinis klausimų, kurie turėjo būti išspręsti teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ir sudėties, sąrašas; jame nebuvo nustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą, *inter alia* nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, atlyginamos asmens patirtos bylos nagrinėjimo teisme išlaidos, *inter alia* išlaidos advokatui.

Minėta ir tai, kad ir kitose ATPK nuostatose nebuvo nustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą, *inter alia* nenustačius pažeidimo įvykio ar sudėties, asmeniui, kuriam nutraukta administracinio teisės pažeidimo byla, atlyginamos jo patirtos bylos nagrinėjimo teisme išlaidos, *inter alia* išlaidos advokatui.

17.2. Pareiškėjo ginčijamu aspektu vertinant ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai pažymėtina, kad pagal jį jokiais atvejais asmeniui, kuriam nutraukta administracinio teisės pažeidimo byla nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, nebuvo atlyginamos bylos nagrinėjimo teisme metu patirtos išlaidos advokatui. Pažymėtina ir tai, kad tokiu teisiniu reguliavimu buvo sudarytos prielaidos atsirasti situacijai, kai asmuo, kreipęsis į teismą dėl savo pažeistų teisių gynimo, teismui nutraukus administracinio teisės pažeidimo bylą nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, galėdavo atsidurti blogesnėje padėtyje dėl to, kad naudodavosi advokato pagalba savo pažeistoms teisėms apginti, nes jo patirtos išlaidos advokatui, kurios, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, būdavo būtinos ir pagrįstos, galėdavo būti didesnės nei nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje pasekmės (kaip antai administracinės nuobaudos dydis), t. y. buvo sudarytos prielaidos asmeniui, teisme apgynus savo teises, atsidurti blogesnėje padėtyje, nei būtų atsidūręs, jeigu nebūtų gynęs savo pažeistų teisių.

Taigi ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu buvo nepagrįstai pasunkintas asmens konstitucinės teisės kreiptis į teismą dėl savo pažeistų teisių gynimo įgyvendinimas.

17.3. Vadinas, tokiu ATPK 302¹ straipsnyje (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu buvo nepaisyta iš Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 6 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio reikalavimo nustatyti tokį teisinį reguliavimą,

pagal kurį asmens teisė teisme ginti savo teises, *inter alia* naudojantis advokato teikiama teisine pagalba, būtų įgyvendinama realiai ir veiksmingai, be kita ko, numatyti atsižvelgiant į bylos aplinkybes būtinų ir pagrįstų išlaidų šiai teisei įgyvendinti atlyginimą asmeniui, kuriam nėra taikoma teisinė atsakomybė, nes nenustatyta, kad jis padarė teisės pažeidimą.

17.4. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad ATPK 302¹ straipsnis (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, asmeniui, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, atlyginamos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, prieštaravo Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

18. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs, ar ATPK 302¹ straipsnis (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai.

19. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog jis, nustatęs, kad Konstitucijai prieštarauja pareiškėjo neginčijamos tuos pačius santykius reguliuojančios nuostatos, įtvirtintos teisės akte, kuriuo pakeistas pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas, privalo tai konstatuoti (2019 m. lapkričio 8 d. nutarimas). Tai taikytina ir su tuos pačius santykius reguliuojančiomis nuostatomis neatsiejamai susijusioms kitame teisės akte įtvirtintoms nuostatomis, į kurias daroma nuoroda teisės akte, kuriuo pakeistas pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas.

Konstitucinio teisingumo įgyvendinimas suponuoja tai, kad Konstitucijai prieštaraujantis teisės aktas (jo dalis) turi būti pašalintas iš teisės sistemos (*inter alia* 2001 m. lapkričio 29 d., 2015 m. rugsėjo 22 d., 2020 m. liepos 24 d. nutarimai); todėl Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją privalo šalinti iš teisės sistemos visas antikonstitucines nuostatas, kurių prieštaravimas Konstitucijai paaiškėja nagrinėjamoje konstitucinės justicijos byloje (*inter alia* 2020 m. birželio 12 d., 2020 m. liepos 24 d., 2020 m. rugsėjo 11 d. nutarimai).

20. Kaip minėta, 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojus ANK, ATPK su visais pakeitimais ir papildymais neteko galios. Minėta ir tai, kad pareiškėjo ginčijamam teisiniam reguliavimui analogiškas ANK 643 straipsnyje nustatytas teisinis reguliavimas dėl bylos nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo teismui nutraukus administracinio nusižengimo bylą pareiškėjo ginčijamu aspektu iš esmės nepakito, tačiau ANK 666 straipsnyje nustatyta, kad administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimo teisme išlaidos, *inter alia* išlaidos advokatui teismui nutraukus administracinio nusižengimo bylą nenustačius nusižengimo požymių, atlyginamos *mutatis mutandis* taikant atitinkamas BPK nuostatas. Minėta ir tai, kad BPK 106 straipsnyje (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu), kuriame yra nustatytas specialus teisinis reguliavimas, pagal kurį atlyginamos asmens turėtos išlaidos advokato paslaugoms, nėra nustatyta, kad asmeniui atlyginamos jo turėtos išlaidos

advokato paslaugoms, teismui priėmus išteisinamąjį nuosprendį, be kita ko, tais atvejais, kai nepadaryta veika, turinti nusikaltimų arba baudžiamųjų nusižengimų požymių.

Taigi, nors ANK 666 straipsnyje, reguliuojančiame administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų, *inter alia* išlaidų advokatu, atlyginimą, daroma nuoroda į atitinkamas BPK nuostatas, pagal BPK 106 straipsnį (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu), kuriame nustatyta, kaip apmokamos asmens turėtos išlaidos advokato paslaugoms, tokios išlaidos nėra atlyginamos net ir tais atvejais, kai teismas priima išteisinamąjį nuosprendį.

21. Vertinant BPK 106 straipsnio (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu) atitiktį Konstitucijai pažymėtina, kad, kaip minėta:

– konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą ir iš Konstitucijos, *inter alia* jos 30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 6 dalies, nuostatų kylantis reikalavimas asmens teises ginti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai *inter alia* reiškia, kad asmuo, gindamas savo pažeistas teises ir teisėtus interesus, *inter alia* kreipdamasis į teismą, turi teisę naudotis veiksminga advokato teikiama teisine pagalba; iš konstitucinės teisės į gynybą, taip pat teisės turėti advokatą kyla ir valstybės institucijų pareiga užtikrinti, kad galimybė įgyvendinti šias teises būtų reali; asmens teisė į gynybą, taip pat ir teisė turėti advokatą negali būti paneigta ar suvaržyta jokiais pagrindais ir jokiais sąlygomis;

– iš Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 6 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo įstatymų leidėjui kyla pareiga nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį asmens teisė teisme ginti savo teises, *inter alia* naudojantis advokato teikiama teisine pagalba, būtų įgyvendinama realiai ir veiksmingai, be kita ko, numatyti atsižvelgiant į bylos aplinkybes būtinų ir pagrįstų išlaidų šiai teisei įgyvendinti atlyginimą asmeniui, kuriam nėra taikoma teisinė atsakomybė, nes nenustatyta, kad jis padarė teisės pažeidimą.

21.1. Konstatuotina, kad BPK 106 straipsnyje (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu) nustatytu teisiniu reguliavimu, pagal kurį asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis, jokiais atvejais nėra atlyginamos jo patirtos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatu, yra sudarytos prielaidos atsirasti situacijai, kai, nesant galimybės atlyginti būtinas ir pagrįstas išlaidas advokatu net ir išteisinus asmenį, tas asmuo negali realiai ir veiksmingai ginti savo pažeistų teisių naudodamasis advokato pagalba. Taigi tokiu teisiniu reguliavimu nepagrįstai pasunkintas asmens konstitucinės teisės į teisminę gynybą, taip pat teisės turėti advokatą įgyvendinimas.

21.2. Vadinasi, BPK 106 straipsnyje (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu) nustatytu teisiniu reguliavimu nepaisoma iš Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 6 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylancio reikalavimo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį asmens teisė teisme ginti savo teises, *inter alia* naudojantis advokato teikiama teisine pagalba, būtų įgyvendinama realiai ir veiksmingai, be kita ko, numatyti atsižvelgiant į bylos aplinkybes būtinų ir pagrįstų išlaidų šiai teisei įgyvendinti atlyginimą asmeniui, kuriam nėra taikoma teisinė

atsakomybė, nes nenustatyta, kad jis padarė teisės pažeidimą.

21.3. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad BPK 106 straipsnis (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu) tiek, kiek pagal jį asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nėra atlyginamos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 302¹ straipsnis (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 142-7257) tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, asmeniui, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, atlyginamos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnis (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu; TAR, 2020-07-03, Nr. 15006) tiek, kiek pagal jį asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nėra atlyginamos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Giedrė Lastauskienė

Algis Norkūnas

Daiva Petrylaitė

Dainius Žalimas